

Szlaki turystyczne

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich jest niezwykle atrakcyjnym miejscem wypoczynku szczególnie dla mieszkańców Łodzi i okolic. Na jego obszarze przebiega 11 szlaków turystycznych (8 pieszych oraz 2 rowerowe i 1 konny). W pobliżu Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii przebiegają jedne z najciekawszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczo-historycznym szlaki – czarny szlak rowerowy oraz zielony szlak pieszy.

Zielony szlak pieszy po PKWŁ o długości 63 km, zaczyna się w Lesie Łagiewnickim przy ul. Okólnej, kończy w Imielniku. Obejmuje on najbardziej interesujące miejsca w Parku. Prowadzi on przez liczne punkty widokowe, największe kompleksy leśne (Las Łagiewnicki, Las Janinowski, Las Poćwiardowski), ukazując malowniczych krajobrazy łąk i pól. Szlak przebiega w sąsiedztwie ciekawych miejsc historycznych: grodziska w Starych Skoszewach, cmentarza z I wojny światowej w Poćwiardówce czy modrzewiowego kościoła z XVIII w. w Kolonii Niesułków. Na terenie gminy Nowosolna szlak przebiega po północnej części przez Skoszewy Stare i Rosyjkę, południowej przez Moskwę, Plichtów, Grabinę oraz zachodniej – przez Wódkę, Dąbrówkę i Borki.

Szlak łącznikowy Moskwa-Byszewy-Boginia-Stare Skoszewy – to krótki szlak biegnący z Moskwy do Byszew m.in. polnymi drogami, skąd rozciągają się rozległe i malownicze panoramy. W Byszewach podziwiać można dawny folwark i zabytkowy dwór, w którym niegdyś

przebywał znany pisarz Jarosław Iwaszkiewicz. Dalej szlak prowadzi w kierunku północnym, kończąc się w Starych Skoszewach.

Czarny szlak rowerowy po PKWŁ – 74 kilometrowy szlak należący do najbardziej atrakcyjnych w województwie łódzkim, a to dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu. Zaczyna się i kończy w Lesie Łagiewnickim, przebiega głównie drogami gruntowymi i śródleśnymi ścieżkami. Podobnie jak zielony szlak pieszy, obejmuje wszystkie cenniejsze miejsca w PKWŁ. W granicach Gminy Nowosolna biegnie przez Wzgórze „Radary” we wsi Dąbrowa, Bukowiec, Borchówkę, Byszewy, Plichtów, Moskwę i dalej w kierunku gminy Brzeziny. W północnej części gminy łączy takie wsie jak: Głogowiec, Skoszewy Stare, Dobieszków.

Łódzki Szlak Konny - w planach jego długość ma osiągnąć 1817 km. Będzie to najdłuższy w Europie szlak konny. Przewiduje się stworzenie dużej (1500 km) i małej pętli (300 km).

Znaczący fragment tzw. wewnętrznej pętli już istnieje i biegnie po terenach Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Łączy on istniejące w okolicy stajnie, stadniny koni i ośrodki jeździeckie. Na terenie gminy Nowosolna szlak biegnie przez Nowe Skoszewy (Stajnia Nowe Skoszewy), Bartolin (Stadnina koni „Juna”), pobliski rezerwat „Struga Dobieszkowska”, Kopankę (Stajnia „Watażka”, Stajnia „Campoverde”), Byszewy, Stare Skoszewy (Stajnia „Poperka”), Plichtów i Moskwę (Stajnia „Laski”). Dalej szlak prowadzi w kierunku wschodnim przez Lipce Reymontowskie do Skierniewic. Oznaczeniem szlaku są białe kwadraty z pomarańczowym kołem w środku.

Atrakcje turystyczne Gminy Nowosolna

- **Wczesnośredniowieczne grodzisko w Skoszewach Starych** (wpisane do Rejestru Zabytków) pochodzące najprawdopodobniej z VI wieku n.e. Był to silny ośrodek administracyjno – wojskowy, któremu podlegała niegdyś Łódź. Założony został przez plemię Łęczycan (odłam Wiślan), którzy zamieszkiwali grodzisko do IX w. Pod względem wielkości był porównywalny z Gnieznem i Poznaniem.

Usytuowany nad rzeką Moszczenicą, miał kształt elipsy, otaczał go drewniany wał wypełniony kamieniami i gliną. Jego wysokość sięgała około 4 m, a zwieńczony był drewnianymi blankami i płotami. Gród w Skoszewach Starych funkcjonował do XVII wieku.

- **Skoszewy Stare i Sanktuarium Maryjne** – wieś pochodząca z końca XIV wieku, w 1426 roku Władysław Jagiełło nadał im prawa miejskie, które Skoszewy utraciły bezpowrotnie w 1702 roku. Od roku 1694 istniał w Skoszewach kościół, który z początkiem XX wieku (1914) spłonął, na jego miejscu, w latach 1936-1938 wybudowano nowy kościół, w którym znajduje się, słynący z wielu łask obraz Matki Boskiej Skoszewskiej. Od 2002 roku Kościół podniesiono do rangi Sanktuarium Maryjnego.

- **Dwór w Byszewach** – został wybudowany na początku XIX wieku przez ówczesnego właściciela ziem – Teodora Plichtę. Zbudowany został w stylu klasycystycznym, murowany, na planie prostokąta, z gankiem wspartym na 4 kolumnach. Z dworem związana jest postać Jarosława Iwaszkiewicza, który w wieku 17 lat przyjechał tu po raz pierwszy (w 1911 roku) jako korepetytor dla pięciu siostrzeńców Plichty.

Ważną częścią założenia parkowego był park podworski o powierzchni 2,3 ha. W parku zachował się staw, tu też znajduje się najokazalsze w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich drzewo – pomnikowy dąb szypułkowy „Jarosław” o obwodzie około 6 m.

- **Cmentarz wojenny "Wiączyń"**, na którym pochowani są żołnierze armii niemieckiej i rosyjskiej z czasów I wojny światowej, polegli w trakcie walk tzw. Operacji Łódzkiej, która rozegrała się w okresie od listopada do grudnia 1914 roku. Są to ofiary walk w okolicy Wiączynia, Olechowa, Janowa, Nowosolnej, Dąbrowy, Bedonia i Feliksina. Wśród spoczywających tu 9 tysięcy żołnierzy znajdują się Polacy siłą wcieleni do armii rosyjskiej, bądź niemieckiej.

W czasie II wojny światowej w Lesie Wiączyński znajdował się karny obóz pracy, w którym hitlerowcy wymordowali około 30 tys. osób. Pamięci pomordowanych poświęcony jest obelisk znajdujący się na skraju lasu niedaleko wsi Teolin, uznany jako miejsce pamięci narodowej.

- **Cmentarz z I wojny światowej w Rosyjcze** – zlokalizowany jest w sosnowym zagajniku, z widocznym wałem ziemnym z głazami narzutowymi, który wyznaczał granicę cmentarza. Istnieją przesłanki, że w czasie II wojny światowej w Rosyjcze Niemcy przetrzymywali, przez co najmniej dwa lata jeńców rosyjskich w prymitywnym obozie pod gołym niebem.

- **Cmentarze ewangelickie** – na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich znajduje się wiele pozostałości osadnictwa niemieckiego m.in. cmentarze ewangelickie. Część z nich jest dziś już słabo zauważalna w krajobrazie. W obszarze gminy Nowosolna można je odnaleźć w okolicach: Bukowca, Głąbie, Natolina, Lipin.

Walory przyrodnicze

- **Las Wiączyński** to blisko 1000 hektarowy kompleks leśny usytuowany na wschód od Łodzi. Charakteryzuje się on bogactwem flory. Wśród roślinności chronionej można tu spotkać między innymi pełnik europejski, naparstnicę zwyczajną, wawrzynek wilczelyko, widłaki. Wczesną wiosną jest tu biało od zawilców i niebiesko od przylaszczek, a w maju zakwitają konwalie. Prócz bogactwa flory, występuje tu fauna charakterystyczna dla środkowopolskich lasów, wśród której są rzadko występujące gatunki, takie jak borsuk, nietoperz, sowa, kuna, łasica. Można również spotkać sarny, daniele, dziki i zające. Bogactwo występujących tu ptaków sprawia, że jest to teren szczególnie ważny dla ornitologów. Można spotkać tu m. in. dzięcioła czarnego, bociana czarnego, ptaki drapieżne i wiele innych.

Rezerwat bukowy „Wiączyń” utworzono 4.02.1958 roku, w celu ochrony buka i jodły, które rosną tutaj na pn. - wsch. granicy ich zasięgu w Europie. Powierzchnia ogólna rezerwatu wynosi około 8,40 ha i jest częścią 1000-hektarowego kompleksu leśnego Wiączyń. Rezerwat położony jest w północnej części Wyżyny Łódzkiej na obszarze Wzgórz Brzezińskich. Jest częścią dawnej Puszczy Łódzkiej, silnie eksploatowanej w XVI do XVIII wieku. Ma on kształt wydłużonego ze wschodu na zachód wąskiego prostokąta. Teren wokół rezerwatu jest raczej podmokły, zwłaszcza wiosną i jest wtedy biało od zawilców i niebiesko od przylaszczek. Do najciekawszych okazów należy w rezerwacie kilkanaście potężnych buków, liczących ponad 300 lat. Wiączyńskie buki posiadają gęste i pięknie wykształcone korony oraz proste pnie o gładkiej i lśniącej korze. Na uwagę zasługuje też kilka potężnych jodeł, z których największa osiąga wysokość 35 m.

- **Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich**, utworzony 1996 roku jest najmłodszym i najmniejszym parkiem krajobrazowym w województwie łódzkim, jednakże najsilniej dotkniętym problemem antropopresji. Położony jest pomiędzy Łodzią, Brzezunami i Strykowem. Powierzchnia Parku wynosi nieco ponad 11500 ha, a powierzchnia otuliny niecałe 3100 ha. Obszar ten znany jest pod nazwą Wzniesień Łódzkich i obejmuje najwyższe wzniesienia strefy krawędziowej rozciągającej się równoleżnikowo od Zgierza na zachodzie, po Brzeziny na wschodzie. Najwyższy punkt na terenie PKWŁ leży na wysokości 284 m n.p.m. (tzw. wzgórze „Radary”, koło miejscowości Dąbrowa w gminie Nowosolna). Urozmaiconą rzeźbę Parku zawdzięczać można lądolodowi skandynawskiemu, który około 180 tys. lat temu nasunął się na obszar Polski Środkowej, a który pozostawił po sobie różnorodność form geologicznych: stopnie geomorfologiczne, zagłębienia wytopiskowe, wysoczyzny morenowe, zwały gliny, żwiru i piasku oraz charakterystyczne dla siebie głązy narzutowe. Głównymi rzekami parku, wykazującymi w

górnym odcinkach znaczny stopień naturalności, są: płynąca w części centralnej Moszczenica oraz w części wschodniej – Mrożyca. Niezwykle cennymi obszarami są źródłiska, które zachowały znaczny stopień czystości (np. na terenie rezerwatu Struga Dobieszkowska).

Lasy PKWŁ zajmują około 28% powierzchni Parku z otuliną, a największymi zwartymi kompleksami leśnymi w granicach PKWŁ są:

- Las Łagiewnicki (ok. 1200 ha),
- Las Janinowski (557 ha),
- Las Poćwiardowski (548 ha),
- uroczysko Tadzín-Szymaniszki (343 ha)
- uroczysko Dobieszków (204 ha).

W Lesie Łagiewnickim występują, najstarsze w Parku, 210 letnie drzewostany dębowe. Najlepiej zachowane fitocenozy leśne występują w górnym odcinkach dolin Mrożycy, Grzmiącej (Mrożyczki), Młynówki (Strugi Dobieszkowskiej), Bzury i Łagiewniczanki. Na uwagę zasługuje m.in. największy w Polsce Środkowej kompleks bukowy Janinów, z drzewostanem nasiennym, w którym wiele drzew osiągnęło wiek dochodzący do 150 lat. Ze strefą krawędziową Wzniesień Łódzkich związane są granice zasięgów geograficznego występowania ważnych gatunków drzew lasotwórczych: jodły pospolitej (granica północna), klonu jawora i buka zwyczajnego (granica północno-wschodnia) oraz świerka pospolitego proveniencji południowej (granica północna). Zbierane na terenie Lasu Janinowskiego nasiona buka są następnie wysiewane w szkółkach leśnych w celu wyhodowania sadzonek, służących do odnawiania drzewostanów bukowych i zalesień w naszym regionie.

Flora Parku jest bogata i zróżnicowana. Występuje tu 71 gatunków, które zaliczone zostały do

listy zagrożonych w skali regionu oraz kilka znajdujących się w „Polskiej czerwonej księdze roślin” (m.in. rzadki gatunek storczyka - żłobik koralowy). Stwierdzono tu obecność 39 gatunków roślin prawnie chronionych, w tym 24 podlegających ochronie ścisłej oraz 15 chronionych częściowo. Niektóre gatunki są niezwykle rzadkie – posiadają zaledwie pojedyncze stanowiska na terenie Parku. Do grupy tej należy np. wroniec widlasty - gatunek reglowy (górski), towarzyszący jodle i bukowi. Na terenie PKWŁ napotkać można także rzadkie rośliny zarodnikowe, na przykład chronione gatunki grzybów (m.in. szmaciaka gałęzistego, sromotnika bezwstydnego, piestrzenicę kasztanową) i porostów.

Największe bogactwo i zróżnicowanie fauny PKWŁ związane jest z kompleksami leśnymi, zwłaszcza z fragmentami najmniej przekształconymi przez człowieka. Do ciekawostek należy liczna grupa występujących tu rzadkich bezkręgowców typowych dla pogórza, a nawet gór. W Lesie Łagiewnickim ma stanowisko trzmiel tajgowy – relikտ borealny, umieszczony w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”. Do najcenniejszych elementów fauny Polski Środkowej można zaliczyć: spośród płazów traszkę grzebieniastą i kumaka nizinnego, a z ptaków muchołówkę małą, jarzębatkę, pójdkę, trzmielojadą, siniaka i zniczka. Na uwagę zasługuje występowanie 13 gatunków nietoperzy, w tym jednego z najrzadszych w Polsce – borowiaczka.

Obecnie na terenie Parku istnieją 3 rezerваты przyrody obejmujące najciekawsze pod względem przyrodniczym obszary.

Rezerwat Las Łagiewnicki utworzony w 1996 roku, na powierzchni 69,85 ha. Celem rezerwatu jest ochrona fragmentu lasu o wyróżniających się walorach przyrodniczych. Rezerwat, położony na terenie lasów komunalnych Łodzi zaledwie 5 km od centrum miasta, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem geomorfologicznym, które warunkuje istnienie mozaiki różnorodnych siedlisk. Występują tu cenne gatunki chronione (m.in. wawrzynek wilczełyko, naparstnica zwyczajna, pełnik europejski, gnieźnik leśny i listera jajowata) oraz kilka gatunków o ważnym znaczeniu dla fitogeografii np. górski gatunek kokoryczka okółkowa. Zwiedzanie rezerwatu

może odbywać się wyłącznie wzdłuż wyznaczonych szlaków i ścieżki dydaktycznej urządzonej przez Leśnictwo Miejskie w Łodzi.

Rezerwat Struga Dobieszkowska utworzony w 1990, w celu ochrony walorów przyrodniczo-leśnych doliny małego dopływu Moszczenicy – zwanego Młynówką, na terenie uroczyska Dobieszków. Rezerwat zajmuje powierzchnię 37,65 ha i jest jedynym z nielicznych w regionie łódzkim obiektów chroniących lasy higrofilne typowe dla dna doliny rzeki, jej zboczy oraz bezpośredniego otoczenia licznych nisz źródliskowych. Szata roślinna tego obiektu jest dobrze zachowana i bogata; stwierdzono tu występowanie 10 zbiorowisk roślinnych. Bogata jest również flora (240 gatunków roślin naczyniowych). Na uwagę zasługuje liczna grupa drzew i krzewów (48 gatunków), zaś w faunie - m.in. obecność rzekotki drzewnej oraz minoga strumieniowego.

Rezerwat Parowy Janinowskie, najmłodszy, powołany w 2000 roku, obejmuje obszar lasu o powierzchni 41,66 ha w uroczysku Janinów. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu lasu bukowo-dębowo-sosnowego z kompleksem interesujących form geomorfologicznych tj. poerozyjnych, suchych parowów, charakterystycznych dla strefy krawędziowej Wzniesień Łódzkich. Kompleks śródleśnych, głębokich, wieloramiennych parowów, o zróżnicowanej głębokości (do 8 m) oraz sumarycznej długości około 2,5 km, posiada wybitne walory krajobrazowe i przyrodniczo-leśne. W niezbyt bogatej florzce na uwagę zasługuje obecność storczyka kruszczyka szerokolistnego, lili złotogłów i paprotki zwyczajnej.

Na uwagę zasługują także:

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Górna Mrożyca. Przedmiotem ochrony jest fragment dorzecza górnego odcinka Mrożycy między Tadzinem i Szymaniszkami. Chroniony obiekt, o powierzchni 105 ha, posiada wybitne walory krajobrazowe, na które składają się przede wszystkim: malownicza dolina meandrującej rzeki, liczne źródła, łąki i ziołorośla oraz lasy – od bagiennych olszyn na dnie doliny, łęgów, grądów, do świetlistych dąbrów na wysokich pagórkach. Łącznie stwierdzono tu występowanie 8 zespołów leśnych i zaroślowych oraz kilku zbiorowisk zastępczych. Zespół charakteryzuje się bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu. Różnica wysokości pomiędzy poziomem rzeki a wzgórzami oddalonymi 300–500 m od rzeki sięga nawet 45 m. Wśród roślin naczyniowych zespołu występują gatunki podlegające ścisłej ochronie: storczyk kukułka szerokolistna i rojownik pospolity.

Stanowisko dokumentacyjne w Niesułkowie Kolonii.

Stanowiska dokumentacyjne to forma ochrony przyrody, która służy zachowaniu wyodrębniających się na powierzchni ziemi miejsc występowania formacji geologicznych, ważnych pod względem naukowym i dydaktycznym.

Stanowisko dokumentacyjne w Niesułkowie to odsłonięcie pochodzenia antropogenicznego ukazujące strukturę osadów stokowych fragmentu doliny Mrożycy. Stanowisko to położone jest około 23 km na północny wschód od Łodzi, we wsi Niesułków Kolonia, na północno-wschodnim stoku doliny Mrożycy, w pobliżu ujścia do niej wyraźnego parowu. Ściana odkrywki, o długości prawie 50 m i wysokości dochodzącej do 6 m, podcina w tym miejscu wyższy poziom dolinny. Widoczny w ścianie odsłonięcia profil geologiczny przedstawia charakterystyczny układ osadów rytmicznie warstwowanych, będących najbardziej typowymi seriami wypełnień dolinnych obszaru połódzkiego. Odsłonięcie ukazuje budowę geologiczną fragmentu stożka wypełniającego kopalną dolinę denudacyjną w strefie jej ujścia do doliny Mrożycy.

W rejestrze **pomników przyrody** figurują obecnie 52 pojedyncze drzewa oraz aleja klonów srebrzystych w Łagiewnikach (250 drzew). Do objęcia ochroną wytypowano dalszych 140 okazów. Do najokazalszych drzew na terenie Parku należą m.in.: lipa drobnolistna w Pościardówce o obwodzie 503 cm w, dąb szypułkowy w Byszewach o obwodzie 580 cm oraz w parku w Klęku o obwodzie 571 cm, wiąz szypułkowy na terenie parku podworskiego w Niesułkowie o obwodzie 402 cm, czereśnia w Niesułkowie o obwodzie 307 cm.

